

sætte spor
det personlige
opleve sejre
ANERKENDELSE

sproglege
sprog og læsning
dialogisk læsning
SROGSTRATEGIER

FÆLLESSKAB
det sociale
indflydelse
vise omsorg

OPDAGE VERDEN
krop og bevægelse
sansomotorik
STYRKE

opleve naturen
natur og naturvidenskab
undersøge
ANSVARLIGHED

MINDRETAL
kulturelle udtryksformer
fantasi ÆSTETIK

OVERORDNET
MÅLSÆTNING
FOR
PÆDAGOGISKE
KONCEPTER

Dansk Skoleforening
for Sydslesvig e.V.

INDHOLDSFORTEGNELSE

1. Virksomhedsplan og pædagogisk læreplan – ét koncept	s.3
2. Overordnet målsætning for pædagogiske koncepter i dagtilbud	s.3
3. Disposition for hvordan et pædagogisk koncept opbygges – samt vejledende spørgsmål	s.4
3.1. Indledning og præsentation af institutionen	s.4
3.2. Indføring i den teoretiske, pædagogiske tænkning der ligger til grund for det konkrete pædagogiske arbejde	s.5
3.3. Den pædagogiske læreplan	s.5
3.3.1. Klageproceduren/ "Beschwerdemanagement"	s.6
3.3.2. Børnemiljø – børn ved noget om at være børn.....	s.6
3.3.3. Overordnede mål	s.7
3.3.4. Barnets alsidige personlighedsudvikling.....	s.8
3.3.5. Sociale kompetencer	s.9
3.3.6. Sprog & Læsning	s.10
- Børn i alderen 0-1 år	s.11
- Børn i alderen 1-2 år	s.11
- Børn i alderen 2-3 år	s.12
- Dagtilbuddets 3-5 årige	s.12
Dagtilbuddets førskolegruppe	s.14
3.3.7. Krop & bevægelse – børns sansemotoriske udvikling	s.17
- Børn i alderen 0-3 år	s.18
- Børn i alderen 3-6 år	s.19

3.3.8. Natur og naturvidenskab	s.21
3.3.9. Kulturelle udtryksformer og værdier	s.22
3.3.10. Barnets dynamiske dannelsesproces.....	s.23
4. Dokumentation	s.24
5. Evaluering	s.24

Bilag: Evaluering af den pædagogiske praksis

1. VIRKSOMHEDSPLAN OG PÆDAGOGISK LÆREPLAN – ÉT KONCEPT

For at sikre udviklingen og dermed kvaliteten af det enkelte dagtilbuds pædagogiske arbejde opereres i Danmark både med en beskrivelse af virksomhedens profil og hvordan dagtilbuddenes beskriver relevante pædagogiske læringsmål, metoder og aktiviteter¹. Der er tale om en virksomhedsplan og en pædagogisk læreplan. Den Pædagogiske Læreplan udarbejdes som en integreret del af dagtilbuddenes virksomhedsplan. På denne måde munder virksomhedsplanen og læreplanen ud i ét og samme dokument – dagtilbuddets pædagogiske koncept.

Virksomhedsplanen er den del af konceptet som tager udgangspunkt i politikker, fakta, oplysninger rundt om normeringen, børnesammensætningen, medarbejdere, de fysiske rammer og beliggenheden af det enkelte dagtilbud m.m.

Den Pædagogisk Læreplan er den del af konceptet som tager afsæt i læringssyn, mål for de 6 læreplans temaer og herunder hvordan arbejdet med børnemiljø og barnets perspektiv integreres. Det beskrives, hvordan der arbejdes med børn med særlige behov og inklusion.

2. OVERORDNET MÅLSÆTNING FOR PÆDAGOGISKE KONCEPTER I DAGTILBUD

Under hensyntagen til Skoleforeningens formålsparagraf og dagtilbuddenes opgaver udarbejdes en virksomheds- og pædagogisk Læreplan – et pædagogisk koncept.

Arbejdet med pædagogiske læreplaner for dagtilbuddene i Danmark er vedtaget af Folketinget den 1.8.2004 og retningslinjer for dagtilbuddene i landet Slesvig-Holsten, "*Bildungsauftrag von Kindertageseinrichtungen*" er siden 2007 ligeledes politisk forankret.

Begge lande opererer overordnet med samme formål, hvilket er at sikre, at alle dagtilbud arbejder systematisk, synligt og kvalificeret med børns læring for derved at bidrage til at ruste alle børn til at begå sig i livet – fagligt som personligt.

Begge lande har opstillet 6 kategorier, hvorfra der skal udarbejdes Pædagogiske Læreplaner.

Dansk Skoleforening for Sydslesvig har besluttet at tage udgangspunkt i begge landes retningslinjer i forhold til det overordnede mål og indhold.

Det pædagogiske tilbud skal give barnet muligheder for oplevelser og aktiviteter, der bidrager til at stimulere barnets fantasi, kreativitet og sproglige udvikling, samt give rum til at lege og lære og til fysisk udfoldelse, samvær og mulighed for udforskning af dets omgivelser.

¹ Dagtilbudsloven 2017

Som det fremgår både af loven i Danmark og retningslinjerne i Slesvig-Holsten, har man ikke tilsidesat legen som et vigtigt led i dagtilbuddet, men der skal fremover fastlægges mål og rammer for det pædagogiske arbejde.

Planen skal indeholde mål og evt. delmål for, hvilke kompetencer, viden og erfaringer den pædagogiske læringsproces skal give børnene mulighed for at tilegne sig. Af læreplansdelen i konceptet skal der

yderligere fremgå, hvilke læringsmål, metoder og aktiviteter, der er fastlagt i forhold til børn med særlige behov.

Den del af konceptet som udgør virksomhedsplanen er ligeledes central for institutionernes arbejde og et aktivt arbejdsredskab i forhold til institutionens videreudvikling. Virksomhedsplanen er et redskab for ledelse og personale til at omsætte og dokumentere mål og indsatsområder.

En virksomhedsplan rummer uddybende beskrivelser af grundlæggende værdier, pædagogiske principper og metoder. Disse danner fundamentet for udarbejdelsen af en virksomhedsplan som indeholder en pædagogisk læreplan.

Dermed er der ikke en fælles opskrift på hvordan et pædagogisk koncept skal udformes.

Der skal være en dynamisk sammenhæng mellem værdier, principper, temaer, mål, indsatser, dokumentation og evaluering.

3. DISPOSITION FOR HVORDAN ET PÆDAGOGISK KONCEPT OPBYGGES – SAMT VEJLEDENDE SPØRGSMÅL

3.1. INDLEDNING OG PRÆSENTATION AF INSTITUTIONEN

- Hvem har arbejdet med virksomhedsplanen og hvem henvender den sig til?
- Hvem er vi (navn, adresse, telefonnummer, åbningstider, hjemmeside og andre faktuelle oplysninger)?
- Hvem sidder aktuelt i samarbejdsrådet?
- Forældresamarbejde – hvordan ser vi på samarbejdet med forældrene? Hvordan inddrager vi deres perspektiv og hvilke forældrerelaterede arrangementer arbejder vi ud fra?
- Hvordan er normeringen? - antallet af medarbejdere i de forskellige stillinger
- Hvordan er fordelingen af børnene?
- Hvordan er de fysiske rammer og hvordan beskriver vi lokalområdet? Hvordan beskriver vi vores særlige kendetegn?

3.2. INDFØRING I DEN TEORETISKE, PÆDAGOGISKE TÆNKNING DER LIGGER TIL GRUND FOR DET KONKRETE PÆDAGOGISKE ARBEJDE

Værdier/værdigrundlag – Hvilke værdier er grundlæggende for vores pædagogiske praksis og omdrejningspunkt i forhold til hele konceptet? Hvordan er værdierne gældende for alle niveauer af relationer - medarbejdere, ledere, børn og forældre samt alle andre samarbejdspartnere? Hvordan begrundes værdierne og hvordan forstås værdierne, hvordan bliver de til handling og derved synlige i hverdagen?

Institutionens lærings og udviklingsforståelse – hvordan ser vi på leg og læring? Kan de to begreber adskilles? Hvilke læringsrum etablerer vi? Hvordan kan følger vi barnets spor og hvornår fastlægger vi læringssituationer? Hvornår er børnene med til at præge læringssituationer?

Dannelse og samfundssyn – hvilket samfund befinder vi os i og hvilket samfund skal børnene klædes på til? Hvilke krav og udfordringer er forbundet med denne udvikling og hvordan kan børnene have indflydelse på hverdagen?

3.3. DEN PÆDAGOGISKE LÆREPLAN

DE 6 KATEGORIER

I forlængelse af drøftelserne på ledermøder, regionale møder og pædagogmedhjælpermøder blev der i Det Børnehavepædagogiske Råd dannet fire arbejdsgrupper, som har udarbejdet mål i forbindelse med 4 af læreplanskategorierne. Disse er blevet behandlet og sammenskrevet således, at Skoleforeningen i dag opererer ud fra disse overordnede mål som grundlag for at institutionerne kan udarbejde deres egen lokale pædagogiske læreplan.

1. Barnets alsidige personlige udvikling
2. Sociale kompetencer
3. Sprog og læsning
4. Krop og bevægelse – Børns sansemotoriske udvikling
5. Naturen og naturvidenskab
6. Kulturelle udtryksformer og værdier

Kategorierne "Sprog og læsning" og "Krop og bevægelse" er Skoleforeningens to indsatsområder og blevet til en del af de 6 læreplanskategorier. Netop derfor har disse en mere uddybende tilgang og virker dermed mere målrettet end fra de øvrige kategorier.

3.3.1. KLAGEROCEDURE/"BESCHWERDEMANAGEMENT"

Den 1.1.2012 trådte den nye "Bundeskinderschutzgesetz"² i kraft. Loven skal være med til at forbedre børneforsorgen og børnebeskyttelsen ved at øge et forpligtende samarbejde og kommunikation mellem alle involverede parter. Den pædagogiske læreplan skal derfor omfatte en klageprocedure (oversat til tysk "Beschwerdemanagement"), der sikrer delagtiggørelsen og inddragelsen af den klagende part.

Klageproceduren skal indeholde følgende punkter:

- Hvem kan barnet kontakte i tilfælde af et personligt anliggende?
- Hvordan sikres at barnet ved at det har mulighed for at formulere en klage/en utilpashed eller kritik?
- Hvordan sikres at klageprocedurer forandres og videreudvikles?

Definition klage³

1. mundtlig eller især skriftlig henvendelse til en ledende person eller myndighed med anmodning om undersøgelse eller påtale af et (påstået) kritisabelt, uretfærdigt eller retsstridigt forhold (...)
- 1a. skriftlig eller især mundtlig tilkendegivelse hvor en person udtrykker sin utilfredshed med et forhold, en udvikling, en beslutning el.lign. (...)
2. lydligt udtryk, i eller som oftest uden ord, hvor en person udtrykker smerte, sorg, fortvivelse el.lign. (...)

For børn i dagtilbud må definitionen på ordet klage udvides ydermere. Små børn formulerer sjældent en klage direkte. Formuleringen "*Jeg vil klage over...*" finder ofte først anvendelse af børn efter et intenst forløb ud fra temaet. Små børn er mange gange ikke selv bevidst om at de er i gang med at give udtryk for en klage og målet for det lille barn er heller ikke at finde frem til klageårsagen.

Børn vil blive set og hørt og typisk gemmer klager sig bag signaler om en oplevet utilpashed. Det kan ske i form af, at barnet trækker sig mod ad forventning tilbage, græder, slå andre, formulerer ytringer som "*Jeg er altid den sidste*" eller "*kommer mor ikke snart*" eller finder på helt andre måder at signalerer over for omverden at noget afviger fra det barnet forventer.

Derfor er det vigtigt, at **klageforståelsen** i daginstitutionen og vuggestuen må være et grundvilkår for at en klageprocedure konkret kan oversættes og omsættes og dermed lokalt kan give mening.

3.3.2. BØRNEMILJØ – BØRN VED NOGET OM AT VÆRE BØRN

Der kræves i den danske såvel som i den tysk lov, at børn skal have et fysisk, psykisk og æstetisk børnemiljø, som fremmer deres trivsel, sundhed, udvikling og læring. Arbejdet med børnemiljøet skal vurderes ud fra et børneperspektiv under hensyntagen til barnets alder og udvikling.

² §45 SGB VIII (...) sicherzustellen die Möglichkeiten von Beteiligung und Beschwerden in den Kitakonzeptionen darzulegen ist.

³ <http://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=klage&search=S%C3%B8g> samt Skoleforeningens klageprocedure af ... følger senere

Det stilles ligeledes krav om, at alle dagtilbud skal arbejde med børnemiljøet som en integreret del i de pædagogiske læreplaner. Børn ved noget om at være børn. De er eksperter på dette område. Dvs. dagtilbuddene skal ind-tænke og vurdere børnemiljøet i børneperspektivet i relation til de pædagogiske mål, metoder og aktiviteter, som institutionen opstiller i forhold til børns læring.

HVAD ER ET BØRNEMILJØ?

Det fysiske børnemiljø

handler om de fysiske rammer indendørs og udendørs, herunder sikkerheds- og sundhedsmæssige forhold som indretning, hygiejne og materialevalg.

Det psykiske børnemiljø

handler om hvordan børnene trives med hinanden og de voksne – og kan knyttes til begreber som fællesskab, venskab og tryghed.

Det æstetiske børnemiljø

har indflydelse på, hvordan omgivelserne påvirker børnene i dagligdagen, dvs. hvordan et æstetisk motiverende miljø giver børnene positive sanseoplevelser og har betydning for, om børnene finder daginstitutionen og/eller vuggestuen inspirerende.

Sammenfattende kan siges, at børnemiljøet

- handler om at koble voksenperspektivet sammen med børneperspektivet
- handler om, at barnets udtryk og værdi finder plads – særligt i de voksnes hoveder
- handler om at medtænke barnets (også usagte) intentioner og hensigter
- handler om selvreflekterende voksne, der omgiver barnet

Gode tips til børnemiljøvurderingsredskaber, som blandt andet iagttagelsesark, rundgangskema til vurdering af lokaler og uderum, relations skema eller børneinterview findes på dansk center for undervisningsmiljø:

<http://dcum.dk/boernemiljoe/vaerktoejer>

3.3.3. OVERORDNEDE MÅL

Med indførelsen af pædagogiske læreplaner er der ikke tale om nationale, men derimod om lokale læreplaner.

Dette betyder i praksis, at udarbejdelsen af det enkelte konkrete pædagogiske koncept skal tage sit afsæt i den enkelte institutions kultur, værdigrundlag samt pædagogiske målsætning. De følgende beskrevne mål er obligatoriske og skal derfor ses som retningslinjer for udarbejdelse af det enkelte institutions hele pædagogiske koncept.

Der skal fokuseres på pædagogens bevidsthed vedr. opstilling af mål for læring, beskrivelse af valg af metoder og aktiviteter, samt hvordan institutionerne dokumenterer og evaluerer læreprocesser.

3.3.4. BARNETS ALSIDIGE PERSONLIGE UDVIKLING

Barnets identitet, selvopfattelse, selvoplevelse og selvtilid er af fundamental betydning for barnets udvikling og mulighed for at tilegne og at lære sig nye ting.⁴

Muligheden for, at barnet udforsker sine ideer, skaber egne projekter og oplever, at de børn og voksne, det er sammen med i institutionen, anerkender barnet for dets indsats, styrker barnets alsidige personlige udvikling.

Barnet skal have mulighed for at deltage i sociale og kulturelle sammenhænge, og netop her må barnets personlige muligheder udfordres, styrkes og stimuleres.

Barnet har behov for at lære at takle de mange forskellige følelser, der opstår i fællesskabet – fra venskab og kærlighed over vrede og sorg til ligegyldighed og konkurrence. Her bliver pædagogerne vigtige medspillere, når de følelsesmæssige erfaringer søges at blive forstået og bearbejdet.

MÅL: BARNET SKAL HAVE MULIGHED FOR

- at udtrykke sine tanker, følelser og give sin mening tilkende
- at blive opmuntret i at udforske omverdenen, tage initiativer og være med til at bestemme
- at opleve sejre og lære at håndtere det, der er svært
- at føle sig ansvarligt passet på, holdt af og værdsat som en del af fællesskabet
- at sætte spor i eget og andres liv
- at blive anerkendt som unik person med egne forudsætninger
- at kunne udfolde sig kreativt og fantasifuldt
- at gøre tingene selv i forhold til alder og udvikling
- at blive støttet i at turde udfolde sig, tro på sig selv for den "jeg er"
- at blive opfordret til selvvirksomhed og have tillid til egne evner

⁴ Hviid, Pernille. Bidrag fra ekspertgruppen: *Barnets alsidige personlige udvikling*.

3.3.5. SOCIALE KOMPETENCER

Forudsætningen for, at social kompetence udvikles og udfoldes, er tilstedeværelse af netværk og nære relationer, som indebærer tryghed og udvikling af basal tillid til omverdenen.

Børns selvopfattelse er nært knyttet til de andres opfattelse af dem, dvs. barnet "spejler sig" i andre og registrerer, hvordan andre reagerer over for dem.⁵

Den pædagogiske opgave for medarbejderne vil være meget bevidst at fokusere på, hvornår og hvordan man skaber situationer, hvor børnene kan udvikle nye sociale sider⁶.

Børnene skal derudover stimuleres til på eget initiativ at lære og at udforske nye muligheder og styrkes til selv at fortsætte.

For pædagoger er det af stor betydning at forholde sig til denne balancegang i den pædagogiske praksis.

"Det er i spændingsfeltet mellem individets kompetence og omgivelserne, at barnets evne til at skabe sin egen tilblivelsesproces grundlægges." (Bruner, 1998)

MÅL: BARNET SKAL HAVE MULIGHED FOR

- at blive inddraget og opmuntret til at være en aktiv deltager, der søger at løse opgaver i fællesskab
- at der skabes forudsætninger for, at barnet kommunikerer med andre om det, der opleves sammen
- at få indflydelse på sit hverdagsliv, herunder at foretage valg og argumentere for sine meninger
- at blive hjulpet i at forstå andres behov og opmuntres til at vise omsorg og tage hensyn til hinanden
- at undre, undersøge og fordybe sig sammen med andre
- i fællesskab at udforske nye fremgangsmåder, skabe noget nyt sammen med andre og i fællesskab afgøre, hvad der er meningsfuldt og sjovt at beskæftige sig med

⁵ Jensen, Bente. Bidrag fra ekspertgruppen: *Sociale kompetencer*.

⁶ Inklusionspolitik, Dansk Skoleforening for Sydslesvig, 2016, www.skoleforeningen.de

3.3.6. SPROG & LÆSNING

(uddrag fra Mål for Sprog og læsning, vedtaget af Skoleforeningens styrelse, 2015)

BAGGRUND

Fra forskning ved vi, at pædagoger og lærere i indskolingen gennem leg med sproget og ved udvikling af børnenes sproglige opmærksomhed er med til at skabe gode forudsætninger for læseindlæringen. Endvidere ved vi, at god læsefærdighed på et barns modersmål ikke automatisk overføres til andetsproget. Det er barnets sproglige kompetence på andetsproget, der er afgørende for læsekompetencen, dvs. om elevens ordforråd og begrebsverden er udviklet, så det læste forstås.

Tilegnelsen af danske sprogfærdigheder er en proces, som varer hele barnets daginstitutions- og skoletid, og som i skolen ikke kan isoleres til faget dansk. De øvrige faglærere har også del i denne opgave. Især skal dansk-, tysk- og orienteringsfaglærere være opmærksomme på, at eleven fra ca. 3. klassestrin skal have udviklet sit sprog til at omfatte både abstrakte begreber og mange specielle faglige og før-faglige udtryk for at kunne få tilstrækkeligt udbytte af undervisningen.

FORMÅLET MED DEN ØGEDE OPMÆRKSOMHED PÅ SPROG OG LÆSNING

Det overordnede formål med at fokusere på sprog og læsning er at øge barnets kommunikative kompetence, dvs. at sætte barnet i stand til at anvende tale- og skriftsproget funktionelt i forskellige sammenhænge. Dette betyder, at grammatik og sætningsopbygning skal være nogenlunde korrekt. Det drejer sig dog især om, at ordforrådet øges således, at børn og elever ikke kun uforpligtende kan anvende det danske sprog, men at de også kan bruge det i faglige sammenhænge. En tilfredsstillende læsekompetence omfatter både relevante afkodningsfærdigheder og god læsehastighed og umiddelbar forståelse af tekstens indhold.

DAGTILBUD (0-6 år)

I dagtilbuddet er det formålet at give alle børn i alderen 0-6 år gode forudsætninger for tilegnelsen af det danske sprog.

Tosprogede børn under 2,5 år betegnes som børn med to modersmål og kaldes for simultant tosprogede, fordi de lærer to sprog fra begyndelsen af deres liv. Målet for den øgede opmærksomhed på sprog og læsning er, at arbejde med nære, konkrete ting for at koble danske sproglyde og betydninger sammen og at børnene lærer, at lydene svarer til en fysisk handling (fx klatre).

Børn, der bliver tosprogede fra 3 års alderen af, kaldes for sekventielt tosprogede. Grundlaget for et godt dansk talesprog må hos de yngste børn i daginstitutionen skabes på baggrund af deres erfaringer med modersmålet og ligesom ved børn under 3 år kombineres med en stimulering af varierede sansemotoriske færdigheder.

Når børnene opnår førskolealderen, tilrettelægges der yderligere alderssvarende, målrettede forløb, som omfatter begrebsindlæring, sproglig opmærksomhed og skriftsprogsudvikling. I denne fase vil disse sproglige elementer indgå i sammenhængende aktivitetsforløb, der understøtter børnenes læsetilegnelse.

BØRN I ALDEREN 0-1 ÅR

DET TALTE SPROG

AT BARNET

- lærer at lytte
- lærer at identificere lyde og ord
- lærer at koble et lydudtryk til en genstand
- lærer at producere forskellige lyde, der udvikler sig til ord
- begynder at anvende lydudtryk, der repræsenterer ord
- lærer at mimik og gestik erstattes mere og mere med enkeltord og lyde
- lærer at indgå i verbal interaktion, der afspejler den første kommunikation

SPROG OG SPROGBRUG

AT BARNET

- lærer at producere nye lyde og ord

SKRIFTSPROGSTILEGNELSE – LÆSNING

AT BARNET

- lærer om bogen; at der er sammenhæng mellem sider, billeder og bladren i bogen
- afprøver maleforsøg med fx fingerfarve
- lærer at opdage skriften visuelt

BØRN I ALDEREN 1-2 ÅR

DET TALTE SPROG

AT BARNET

- lærer at lytte til henvendelser
- lærer at vise interesse i højtlesning
- lærer at forstå enkle henvendelser/opfordringer
- lærer at pege på billeder og genstande under oplæsning
- gentager hørte ord og begreber, der har betydning i dagligdagen
- lærer at benævne dagligdags handlinger og genstande
- begynder at vise interesse i sange, sanglege, rim og remser
- lærer at kombinere to-tre ord i sætninger
- lærer opmærksomheden på turtagning i samtaler

SPROG OG SPROGBRUG

AT BARNET

- lærer at udføre bevidste sproglige valg
- kombinerer sproglig læring med tænkning, handling og brugen af alle sanser

SKRIFTSPROGSTILEGNELSE - LÆSNING

AT BARNET

- lærer at bladre i bogen og at gøre de første forsøg på at genfortælle indholdet
- lærer at uddybe tegne- og malefærdigheder
- lærer, at trykt tekst indeholder et budskab
- lærer at sammenkoble billeder med skrift

BØRN I ALDEREN 2-3 ÅR

DET TALTE SPROG

AT BARNET

- lærer at lytte til henvendelser og opfordringer
- lærer at lytte til højtlesning
- lærer at forstå enkle henvendelser og opfordringer
- lærer at følge med i oplæsning og fortælling
- lærer at give udtryk for ønsker, behov og spørgsmål
- lærer enkle grammatiske regler
- deltager aktivt i rundkredsaktiviteter - tilbagevendende og udenadlærte ord og sætninger er centrale
- bruger to-tre ords sætninger i samtaler
- lærer at sætte ord på handlinger og forhandlinger og sprogligt udvikler legens ramme

SPROG OG SPROGBRUG

AT BARNET

- lærer at give udtryk for nære og konkrete ting
- lærer tre-fire nye ord om dagen og leger med ord og rytme i sproget

SKRIFTSPROGSTILEGNELSE - LÆSNING

AT BARNET

- lærer at læse ved at følge billederne fra kendte billedbøger
- lærer at genkende ord (fx eget navn, logoer)
- tegner og maler og begynder at bruge skriblerier og skrivetegn
- lærer, at trykt tekst indeholder et budskab
- lærer at bruge ordkort i hele dagtilbudstiden

DAGINSTITUTIONENS 3-5-ÅRIGE BØRN

INDLEDNING

Når barnet begynder i daginstitutionen med 3 år, har det erfaringer med sit førstesprog. Barnet bliver efterhånden i sit møde med andetsprog bevidst om, at der er tale om to forskellige sprog (barnet kaldes

for sekventielt tosproget). Et barn, der kommer fra en vuggestuegruppe (kaldes for simultant tosproget) har allerede udviklet en bevidsthed om sprogene, og sprogene styrkes og videreudvikles.

I arbejdet med sprog- og begrebstilegnelsen er det vigtigt, at det kropslige, det rumlige og det musiske inddrages. Ord og begreber skal opleves, sanses, røres ved, smages på, for at barnet husker betydningen og oplevelserne.

Sprogtilegnelsen skal foregå i situationer, hvor sprog og handling knyttes sammen.

Der skal arbejdes med sprogtematiske forløb, som er meningsfulde for barnet. Ved hjælp af sproglige handleplaner kan både de simultant og sekventielt tosprogede barn tilgodeses og styrkes optimalt.

Intersproget, dvs. mellemsproget, hvor sprogene blandes, og hvor brugen og ikke formen er af betydning, opleves som et centralt element på daginstitutionsområdet. Enkeltord erstattes, gængse ord og udtryk tages i brug, og barnet anvender fx tysk ordstilling i danske sætninger. Barnet udvikler sproget ved at afprøve hypoteser, hvor blandings sproget er af væsentlig betydning.

FORMÅL

AT BARNET

- udvikler sproglig kompetence og lyst til at anvende det danske sprog
- får mulighed for at samle erfaringer med ord i forskellige situationer
- bruger og udvikler sproget i kommunikation og i samspil med andre
- bliver nysgerrigt i forhold til bøger og skriftsproget

DET TALTE SPROG

AT BARNET

- lærer at lytte aktivt til det danske sprog
- lærer at lytte til højtlesning med begyndende forståelse
- lærer at forstå danske ord, som knytter sig til tilbagevendende daglige handlinger
- lærer at forstå hovedindholdet af danske billedbøger
- lærer at forstå meningen i enkle sætninger
- kan sætte ord på tilbagevendende daglige handlinger på dansk
- lærer at forstå meningen i enkle sætninger på dansk
- sætter ord på tilbagevendende daglige handlinger - Intersproget spiller en central rolle
- lærer at danne sætninger, der grammatisk er næsten korrekte
- deltager i små rollespil og dramatiseringer af fortællinger og sange
- lærer at indgå i samtaler og dialog om forskellige temaer, som gruppen arbejder med
- lærer at samtale om alderssvarende bøger og billedmedier

SPROG OG SPROGBRUG

AT BARNET

- lærer udtryk og begreber for nære, konkrete ting og udvider ordforrådet
- lærer et basisordforråd af især substantiver og verber og senere udvider ordforrådet med farvernes navne, ofte anvendte adjektiver og præpositionsforbindelser fx for tid
- lærer at anvende gængse faste vendinger

VIDEN OM SPROGTileGNELSE OG EGEN LÆRING

AT BARNET

- anvender hypoteser, udvikler sproglig bevidsthed og opmuntres til at spørge ind til ord og betydninger
- opmuntres til at udvide ordforrådet i interaktion og udvikler en begyndende refleksionsevne
- opmuntres til samtaler om historien/budskabet bag lege og tegninger
- samtaler om, hvad læsning og skrivning bruges til

SKRIFTSPROGSTILEGNELSE – LÆSNING

AT BARNET

- lærer at billedlæse
- lærer bogstavernes navn, form og lyd, og læser billeder og logoer

SKRIFTSPROGSTILEGNELSE - SKRIVNING

AT BARNET

- lærer at skrive nære og kære bogstaver og ord
- lærer at skelne mellem tal og bogstaver
- lærer at bogstaver bruges til at danne ord og sætninger med
- lærer at opdele kendte ord i stavelser

DAGTILBUDETS FØRSKOLEGRUPPE

Den viden og de erfaringer, førskolebarnet allerede har tilegnet sig i hjemmet og i daginstitutionen, skal videreudvikles igennem førskolegruppens sproglige aktiviteter.

Barnet i førskolealderen elsker at lege med rim, remser, vrøvlord, antonymer (ord med modsat betydning) mm. Barnet er ved at udvikle et situationsuafhængigt sprog og eksperimenterer meget med sproget. Her benytter barnet sig meget af førstesproget, men forsøger sig også på sit andetsprog.

Barnet vil også i denne alder ofte producere sprogblandinger. Dette kan ses som en bevidst eller ubevidst, kreativ og brugbar mulighed. Intersproget nærmer sig målsproget dansk ved at afprøve hypoteser.

Det er et godt tidspunkt for at udvide sprogarbejdet, for at barnet får mulighed for at opdage og beskæftige sig mere målrettet med andetsprogets indre struktur, som sætningsdannelse, orddannelse, bøjningsformer og sprogets rytme og udtale.

Når barnet skal have erfaringer med skriftsproget, gælder det både at lære bogstaver, stavelser og sætninger og at få en fornemmelse af, at det skrevne sprog er et kommunikationsmiddel, og at det symboliserer tale. Desuden skal barnet lære, at man skriver fra venstre mod højre, og at man begynder på et bestemt sted på siden.

Barnets tidlige erfaringer med skriftsproget vil udvikle dets literacy-kompetence. Literacy-kompetencen omfatter alle begreber og forestillinger om det at læse og skrive, barnets brug af og kendskab til bøger, skrift, breve, (navne)skilte og udviklingen af legelæsning og -skrivning.

FORMÅL**AT BARNET**

- får mulighed for at styrke og videreudvikle sproglige færdigheder
- fortsat får mulighed for at afprøve hypoteser og for at opleve glæde ved at lege og eksperimentere med sproget
- gennem oplæsning og fortælling får videreudviklet sit ordforråd og sin begrebsverden
- gennem gruppesamtaler og dialog øver forskellige former for lytte- og taleroller, herunder at lytte opmærksomt til andre og selv at tage og føre ordet
- oplever glæde ved at bruge dansk, for at der skabes gode forudsætninger for læseindlæringen
- får bevidsthed om sprogets forside
- får lyst til at beskæftige sig med bøger og andre skriftlige medier, idet de voksne appellerer til barnets fantasi og nysgerrighed

DET TALTE SPROG**AT BARNET**

- lytter proaktivt (selv tager initiativ)
- lytter til højtlesning og fortælling med forståelse
- forstår talt dansk om kendte emner, som forekommer i dagliglivet
- forstår og følger med i oplæsning og fortælling
- forstår og følger op på en instruktion og en kollektiv besked
- fortæller forståeligt og med støtte om egne oplevelser og beskriver daglige gøremål knyttet til dagtilbud, hjem og fritid
- aktivt anvender et mundtligt sprog med begreber og sætninger
- deltager i rollespil og dramatiseringer af fortællinger og sange
- indgår i dialog og samtaler om forskellige temaer, som gruppen arbejder med
- samtaler om alderssvarende billedmedier

SPROG OG SPROGBRUG**AT BARNET**

- anvender overbegreber på hverdagsting (fx legetøj, frugt, møbler)
- anvender begreber for rum og retning
- anvender gængse faste vendinger
- forstår enkle grammatiske bøjninger

VIDEN OM SPROGTILEGNELSE OG EGEN LÆRING**AT BARNET**

- deltager i små samtaler om sprog og hvorfor man lærer sprog
- opmuntres til at anvende kommunikationsstrategier, fx brug af overbegreber, mimik og kropssprog
- opmuntres til at turde gætte på betydningen af ukendte ord og begreber
- spørger eller gør opmærksom på, at noget ikke er forstået
- ved, at en tekst har en oplevelses- og en meddelelsesværdi
- ved, at læsning og skrivning er centrale færdigheder

SKRIFTSPROGSTILEGNELSE - LÆSNING

AT BARNET

- kender læseretningen
- finder og skriver eget navn
- finder forlyd i lydrette ord

SKRIFTSPROGSTILEGNELSE - SKRIVNING

AT BARNET

- tegner og legeskriver en fortælling, som barnet selv kan gengive
- skelner mellem tal og bogstaver
- ved, at ord er opbygget af lyde, og at en historie/tekst er opbygget af ord og sætninger
- opdeler ord i stavelser

3.3.7. KROP & BEVÆGELSE – BØRNS SANSEMOTORISKE UDVIKLING

(uddrag fra "milepæle for krop & bevægelse", vedtaget af Skoleforeningens styrelse, 2016)

BAGGRUND

Bevægelse er en vigtig forudsætning for den fysiske, psykiske og sociale udvikling af børn. I takt med, at vores samfund bliver bygget mere og mere på stillesiddende aktiviteter og passive transportformer, stiger antallet af børn med dårlig motorik. Vi ved, at børns fysiske form er blevet dårligere⁷ og børns fysiske aktivitet har betydning for den intellektuelle udvikling⁸ og sundhed. Desuden viser undersøgelser, at børn har gjort sig store fremskridt inden for bl.a. matematik og læsning, når de får motorisk træning⁹, dvs. at der er en klar sammenhæng mellem fysisk aktivitet og indlæring. Undersøgelser viser også, at stimulation af barnet giver flere dendritter, synapser, myeliserer og dermed en bedre funktion af nervesystemet.¹⁰ Sammen med denne viden og med disse ændringer i samfundsstrukturen gennem de senere år, bliver det endnu vigtigere, at daginstitutionerne tilrettelægger en række tilbud om sansemotoriske aktiviteter, som børnene selv kan tage initiativ til og hvor disse aktiviteter bliver båret af lysten til bevægelse. Desuden er det vigtigt, at pædagoger bliver rustet til at opdage børn med motoriske vanskeligheder, så en mere målrettet indsats kan iværksættes.

FORMÅLET MED DEN ØGEDE OPMÆRKSOMHED PÅ SANSEMOTORIKKEN

Formålet med at fokusere på børns sansemotorik er, at børnene skal have mulighed for at opleve glæde ved og accept af og forståelse for deres egen krop, samt opleve glæden ved at være i bevægelse. Jo mere vi bruger vores krop, jo bedre bliver vi til at styre den. Børn, som kun har ringe muligheder for at bevæge sig, og som ikke har et automatiseret bevægelsesmønster, bruger deres energi til at holde styr på kroppen i stedet for at være parat til indlæring af nye færdigheder, opbygning af fællesskaber og udvikling af et stabil selvtillid og selvværd, som samlet er grundlaget for den emotionelle kompetence.

Børnenes grundmotoriske bevægelser, som krybbe, kravle, trille, hoppe, hinke, snurre rundt, klatre, balancere, udfordrer mange steder i hjernen og er vigtige for den motoriske udvikling og for indlæringen.¹¹

Børnene skal udvikle deres grov og finmotoriske kompetencer gennem sansning og bevægelse. Krydsbevægelser, hvor man koordinerer højre og venstre del af kroppen, er utrolig vigtige for bl.a. læseindlæringen.¹² Derfor skal børnene opmuntres til bevægelseslege, som træner hjernebjælken, og som får højre og venstre hjernehalvdel til at arbejde sammen.

⁷ Sundhedsstyrelsen – børn i bevægelse, side 4

⁸ Sundhedsstyrelsen – børn i bevægelse, side 8

⁹ Bunkeflo – projektet i Sverige. <http://www.faellesskolen.dk/Faelles/OpslagSP/2111/motorisk.pdf>

¹⁰ Teorien bag børns bevægelser – Bente Pedersen.

¹¹ Tidlig indsats – Bente Pedersen, Anne Brodersen - <http://dcum.dk/boernemiljoe/kvalitet-i-bevaegelsen-goer-livet-lettere>

¹² Kravl, kryb og læs – interview med Ann E. Knudsen

Sansning og bevægelse hænger uløseligt sammen. Vores motoriske niveau hænger tæt sammen med vores sanser, særligt følesansen, labyrintsansen og muskel-led-sansen. Disse tre sanser danner hovedgrundlaget for, at vi kan holde balancen, fornemme rum og retning samt koordinere bevægelser. Funktionen af disse sanser har stor betydning for barnets motoriske udvikling samt for barnets adfærd. Fælles for alle 3 sanser er, at de kontinuerligt skal stimuleres for at fungere optimalt. Sanserne bliver simpelthen sløve, når de ikke bliver brugt og børnenes udvikling hæmmes.

BØRN I ALDEREN 0-3 ÅR

I vuggestuealderen lægges fundamentet for udvikling, trivsel, sociale fællesskaber og senere læring, og her har sansemotorikken en stor betydning.

Udviklingspsykologen Jean Piaget tydeliggør, at de første 2 år i den kognitive udvikling er sansemotorisk. Derfor er det en vigtig opgave allerede i vuggestuen at udvikle og styrke børns sansemotoriske udvikling gennem stimulation af sanserne, leg og bevægelse.

Sansning og oplevelse af egen krop er afgørende for, hvordan barnet har det med sig selv. Det giver velvære og energi at bruge sin krop, og det har betydning for barnet både fysisk, psykisk og socialt.

Sansning initierer til handling. Barnet kan ikke sanse, hvis det ikke bevæger sig og barnet kan ikke bevæge sig, når det ikke sanser.

Ifølge hjerneforskeren Ann E. Knudsen har vuggestuebørn brug for passende udfordringer, støtte, omsorg, nærvær og rum til bevægelse, leg og læring, samt megen tid til gentagelser.

Det er vigtigt, at en stor del af vuggestuens børnemiljø inde og ude er sansemotorisk udfordrende og udviklende. Derfor skal skabes et inspirerende læringsmiljø, der inviterer børnene til at bruge deres krop og sanser.

I den nonverbale fase, er det særdeles vigtigt i vuggestuen at visualisere bevægelser og handlingsforløb.

Pædagogen er rollemodel og bidrager med inspiration og lyst til leg og bevægelse, da børnene så har mulighed for at imitere og tilegne sig færdighederne.

»De lærer af det, de ser, ikke det der bliver sagt!«¹³

Når barnet bliver født har det et indkodet bevægelsesarkiv (grundmotorik), som udvikles væsentligst, inden barnet er 18 mdr. Herefter skal den vedligeholdes med den rette stimulation, som er en forudsætning for al videre kropslig udfoldelse.

Vuggestuebarnet skal øve sig længe indtil en grundmotorisk kompetence har automatiseret sig. Når barnet gentager bevægelserne rigtig mange gange gennem legen, bliver barnets bevægelser efterhånden mere og mere præcise. Herved opnår barnet kropsbevidsthed og en sikkerhed i den motoriske planlægning af de grov- og finmotoriske bevægelser, balancen og koordinationsevnen.

Barnet har en medfødt drivkraft til at bevæge sig. Grundlegene er et led i børnenes naturlige udvikling.

FORMÅL

- Barnet skal opleve tryghed, så dets nysgerrighed udvikles.

¹³Lise Ahlmann, 1999 S.76

- Grundmotorikken skal udvikles
- Børnene skal lege grundlege
- Børnene skal opleve mange sansemotoriske udfordringer hver dag.
- Udvikle grov- og finmotorik
- Opleve bevægelsesglæde
- At barnet motiveres til at være selvstændigt
- Opleve støtte fra de voksne og få succesoplevelser
- At lære sammen med børn og voksne

VUGGESTUEBARNET SKAL HAVE MULIGHED FOR AT

- styrke selvtillid og selvværd ved at have anerkendende, empatiske voksne og ved at kunne afprøve
 - motoriske udfordringer på eget initiativ
- opleve socialt samspil og fælleskab i trygge rammer
- være selvstændig og selvhjulpent, ved at afprøve dagligdags rutiner ved bl.a. borddækning, påklædning, toiletbesøg, bleskift, spisning
- lære kropsbevidsthed ved bl.a. at sætte ord på kropsdelene, stimulation af de tre primære sanser
- være i bevægelse og udforske kroppen og kende dets muligheder og begrænsninger
- blive udfordret i forskellige miljøer bl.a. inde, på legepladsen, skov og de nære omgivelser
- sove når det er træt
- få lov til at bestemme over egen krop, få lov til at bestemme hvad det vil spise, hvornår det er mæt, bestemme hvem der må røre »mig«
- udvikle sig i eget tempo
- få kendskab til hygiejne
- have sund mad

BØRN FRA 3-6 ÅR

Hvis børn skal udvikle sig optimalt – intellektuelt, kropslig og socialt – må pædagogen give dem mulighed for at lære på den måde, der er mest naturlig for børn: med hele kroppen.

Ifølge hjerneforsker Kjeld Fredens, er bevægelse og handling så fundamental for børn, at man kan sige, at børn tænker med kroppen.¹⁴

Børnehavebarnets bevægelser er blevet mere automatiseret og barnets kropsbevidsthed er blevet bedre udviklet. Det at beherske kroppens bevægelser giver overskud og forudsætning for ny udvikling og læring.

Børnehavebarnet elsker at lege grundlege og det er meget vigtigt, at det bliver ved med at udvikle sine grundlege for at automatisere og forfine grundmotorikken. Videre har barnet også brug for mange

¹⁴ BEVÆGELSE ER FUNDAMENTAL FOR BØRN – ARTIKEL: [HTTP://DCUM.DK/UNDERVISNINGSMILJOE/BEVAEGELSE-ER-FUNDAMENTAL-FOR-BOERN](http://dcum.dk/undervisningsmiljoe/bevaegelse-er-fundamental-for-boern)

sanseoplevelser; - jo flere sanseoplevelser og bevægelse, des bedre balance; - jo bedre balance, des bedre kropsbevidsthed...; jo bedre finmotorik, des bedre indlæring af sprog – og skriftsprog.

Efter at børnehavebarnet har leget grundlege i lang tid, begynder det så småt at lege regellege. Det forudsætter at barnet behersker de grundmotoriske færdigheder og at det kan koordinere sine bevægelser på en mere sikker måde.

FORMÅL

- videreudvikle selvstændighed
- styrke legrelationer og fællesskab
- udvikle og automatisere bevægelser
- styrke kropsbevidsthed, balance og præcise bevægelser'
- udvikle selvtillid, selvværd
- udvikle finmotorikken og øje/hånd koordination
- udvikle udholdenhed, koncentration og glæde ved at være i bevægelse
- styrke børnenes muskler, sener og led
- styrke og udvikle den bilaterale integration og krydsbevægelser

BØRNEHAVEBARNET SKAL HAVE MULIGHED FOR AT

- være selvstændig og selvhjulpent i dagligdagens gøremål, ved at have tid, udforske, afprøve og fordybe sig
- få meningsfyldte fysiske udfordringer, der giver fællesskab og samarbejde, bl.a. leg med træstubbe på legepladsen, skovture, plads til vilde lege i daginstitutionen
- være i bevægelse det meste af dagen, kunne tumle, snurre, gynges, pille, hoppe, hinke, klatre, løbe og blive forpustet m.m.
- opleve mange sansestimulerende udfordringer, som leg med vand, gynges, snurre vippe, barberskum, massage, leg med mudder, gå med bare tæer inde og ude, smide tøjet, få naturoplevelser, komme i ærtebad m.m.
- få lov til at bestemme over egen krop, ved selv at måtte bestemme hvad det vil spise, hvornår det er mæt, bestemme hvem der må røre "mig", hvile sig efter behov
- få tilbudt bevægelseslege der øger børnenes bevidsthed om kroppens placering i forhold til omgivelserne – rum/retning som ex. fangelege og boldspil
- deltage i balancelege
- bevæge sig til musik og rytmer

3.3.8. NATUR OG NATURVIDENSKAB

Udgangspunktet for at forstå verden er også forståelsen af den natur, som mennesket både er en del af, lever i og har ansvaret for.

Respekt for natur og miljø grundlægges i barndommen.¹⁵ Gode oplevelser og erfaringer med naturen er det fundament, respekt for natur og miljø hviler på. Oplevelser af følelser i naturen (tryghed, velvære, det smukke, nydelse, glæde, gys og gru, samhørighed) er grundlaget for at udvikle nysgerrighed, tilegne sig viden, danne holdninger og udvikle sin handlekompetence i forhold til natur og miljø. Konkrete oplevelser er grundlaget for, at børn opnår viden og bevidsthed om verden. Denne viden gør børn i stand til at undre sig, at stille spørgsmål og fortsat undersøge for at forstå og bearbejde oplevelser. Pædagogens rolle bliver dermed at skabe dynamiske, pædagogiske rammer, hvori en stadig vekslen imellem konkrete oplevelser og den abstrakte bearbejdning er afgørende i børns læringsprocesser.

Den naturvidenskabelige forståelse har at gøre med det, der lader sig forklare ud fra uforanderlige lovmæssigheder og konstaterbare årsager.¹⁶ For at børn lærer at kategorisere og systematisere omverdenen, må pædagogen søge at koble sig på børnenes intuitive forståelse af naturens lovmæssigheder og at arbejde eksperimenterende med afgrænsende problemstillinger, hvor ny viden føjes til børnenes eksisterende viden.

MÅL: BARNET SKAL HAVE MULIGHED FOR

- at opleve pædagogen vise glæde, interesse og ansvarlighed for natur og miljø i dagligdagen
- at opleve naturen som et rum for fysisk udfoldelse, leg og fantasi
- at håndtere og få førstehåndsoplevelser med naturens dyr, planter og materialer
- at blive hjulpet i at vælge, afkode og samle relevant information, som forklarer det, der sker
- at møde spørgsmål, som inspirerer til selv at undersøge, overveje og formulere svar
- sammen med andre at uddybe sine oplevelser og sin undren
- at opleve udforskende og eksperimenterende virksomhed, som hjælper til at forstå og se sammenhænge
- at blive hjulpet i at opstille forsøg, der muligvis kan afklare naturvidenskabelig viden
- at opleve tal som et begreb for at kunne orientere sig og for at udveksle oplysninger gennem tallene
- at opleve årets gang gennem tematiske forløb og tilbagevendende begivenheder

¹⁵ Nørregaard Christensen, Mette et al. Bidrag fra ekspertgruppe 5: *Naturen og naturfænomener*.

¹⁶ Brostrøm, Stig. *Naturen og Naturfænomener – børns tænkning og læring om naturfænomener. Pædagogiske læreplaner*, kapitel 7.

3.3.9. KULTURELLE UDTRYKSFORMER OG VÆRDIER

Børnene skal i samspil med voksne og andre børn lære den danske kultur at kende, møde dens normer og værdier og udvikle forståelse og glæde ved mangfoldige kulturelle frembringelser. Børnene skal få en bevidsthed om at tilhøre det danske hhv. det frisiske mindretal i Sydslesvig.¹⁷

Børnene skal få indsigt i og respekt for andre kulturer og opleve, at det er en berigelse at vokse op med flere kulturer.

At arbejde med kulturelle udtryksformer er et bredt område, der rummer mange elementer, som den enkelte børnehave skal inddrage i sin praksis.

Det er gennem mødet med andre og det anderledes, vi erkender vores ståsted, vore rødder og udviklingsmuligheder.¹⁸ Vore børns flersprogede virkelighed rummer mangfoldigheden, fordi vi lever i en flerkulturel hverdag med flere sprog og mange identiteter på tværs af familier.

Med afsæt i det flersprogede barns virkelighed må pædagogen i sin kulturelle formidling støtte barnet i at udfolde dets alsidighed, nysgerrighed og tolerance.

I forhold til børnenes kulturelle udtryksformer er læring forbundet med æstetisk formgivende processer, der sætter børnenes bevidsthed i centrum.¹⁹

MÅL: BARNET SKAL HAVE MULIGHED FOR

- at erhverve sig viden om og blive fortrolig med det danske samfund og dansk kultur og historie
- at få forståelse for og glæde ved kulturens sange, fortællinger, historier, traditioner og højtider
- at udvikle interesse for og erhverve sig kendskab til mindretalskulturen samt andre kulturer og mennesker med anden kulturbaggrund
- at opleve vekselvirkningen mellem omverdenens virkelighed og institutionens virkelighed
- at opleve sammenhæng mellem strukturerede aktiviteter og barnets eget kulturudtryk
- at deltage i kulturelle traditioner og få kendskab til kulturelle tilbud i lokalsamfundet, herunder teater, musik, museer, arkitektur og udstillinger
- at udvikle fantasi og æstetisk kompetence
- at få medindflydelse på valg af materialer og projekter samt på planlægning af kulturelle aktiviteter og oplevelser
- at opleve forskellen mellem pige- og drengekultur
- at skabe erfaringer med nuancerede former for billedudtryk, for at udvikle visuel opmærksomhed
- at opleve anerkendelsen ved selv at fremstille
- at have adgang til moderne kommunikationsmedier, som kan bruges målrettet i forbindelse med oplevelser og med skabende kulturel aktivitet

¹⁷ Dansk Skoleforeningens formål: § 3 (1) Foreningens formål er at drive dansk pædagogisk virksomhed for det danske mindretal i Sydslesvig og for de med mindretallet samarbejdende frisere.

§ 4 (2) Daginstitutionens arbejde er et supplement til hjemmets opdragelse, og det er børnehavens opgave i samarbejde med forældrene at give børnene mulighed for at tilegne sig viden, færdigheder, arbejdsmetoder, udtryksformer og værdier, som medvirker til det enkelte barns alsidige personlighedsudvikling.

¹⁸ Jensen, Bente. Bidrag fra ekspertgruppen: *Sociale kompetencer*.

¹⁹ Brostrøm, Stig (red.). Værkstedsarbejde og æstetiske virksomhed. *Pædagogiske læreplaner*, kapitel 11.

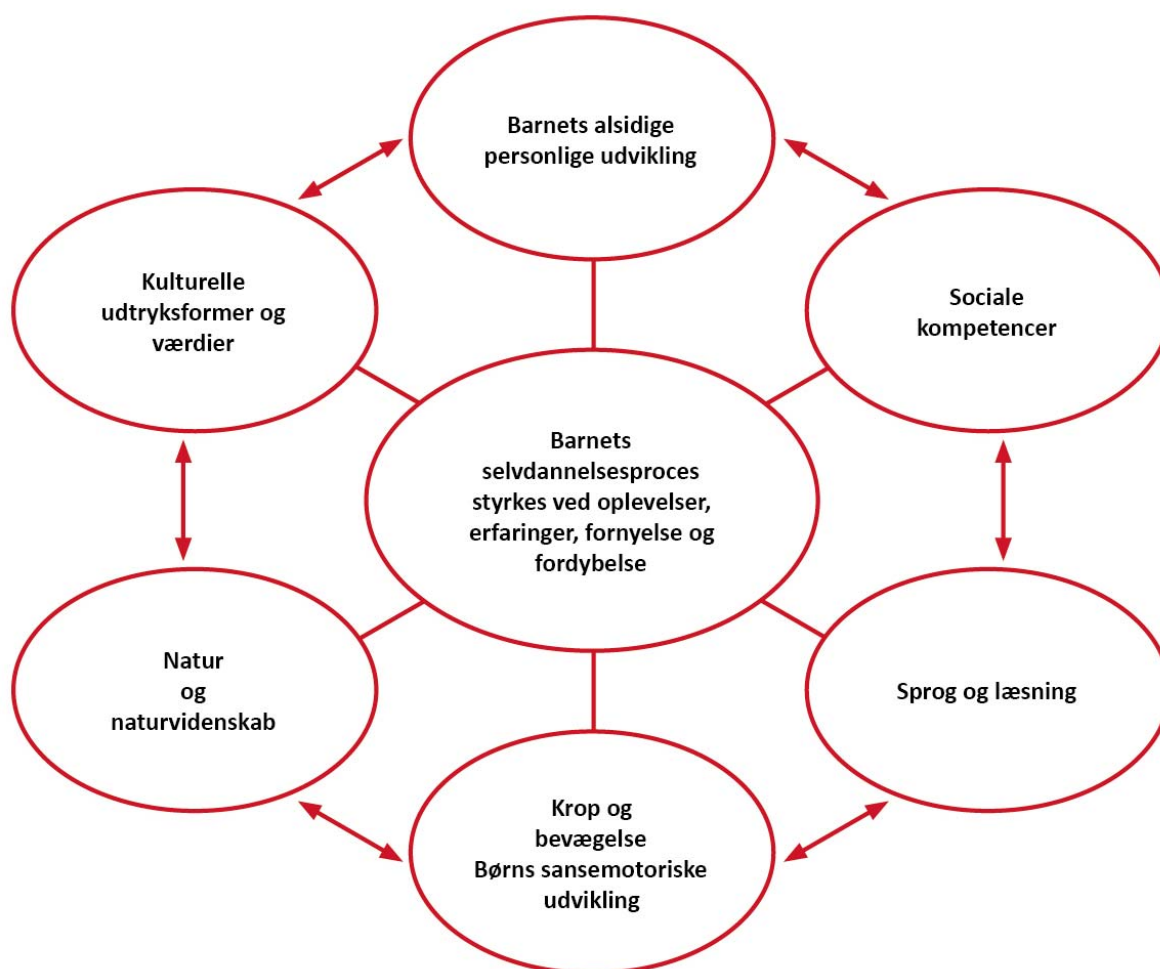

- at have adgang til klassisk og moderne børnelitteratur samt aktuell faglitteratur
- at eksperimentere og improvisere med sang, teater, dans, drama, rytmik m.m.

3.3.10. BARNETS DYNAMISKE DANNELSESPROCES

Læring er flerdimensional og udvikles i en gensidig proces med andre.

Opdelingen af dannelseskategorierne er flydende, dog giver de enkelte dannelsesområder mening, idet det er en hjælp til pædagogens iagttagelser, i analysen af barnets dannelsesproces såvel som i samspillet og planlægningen af et indhold.

4. DOKUMENTATION

Dokumentationen skal danne grundlag for institutionens vurdering af, i hvilken grad de opstillede læringsmål nås i praksis, dvs. danner grundlag for den efterfølgende evaluering. Der understreges, at det ikke er den enkelte medarbejder eller det enkelte barn, der skal vurderes, men summen af metoder og aktiviteter og deres betydning for børnene

Dokumentationen handler derfor om at konkretisere og fastholde momenter i den pædagogiske proces og at synliggøre arbejdet med de pædagogiske mål.

En del af den skriftlige dokumentation er intern, dvs. den er ikke tilgængelig for alle forældre og børn, da den skriftlige dokumentation kan være underlagt tavshedspligten (f.eks. dokumentation ved integrationsbørn eller sprogvurderinger), som kun bruges i personalegruppen og i samarbejde med Skoleforeningen.

Den eksterne dokumentation skal være tilgængelige for børn og forældre og kan, udover at være visuel dokumentation, eksempelvis være "Barnets mappe".

5. EVALUERING

Institutionerne har en forpligtigelse til at evaluere på de mål, der indgår i den enkeltes læreplan.

Det bagudrettede perspektiv i evalueringen har sit fokus på målopfyldelsen. I hvilken grad blev målet nået eller ikke nået?

Det fremadrettede perspektiv har fokus på hvilke mål, der ud fra konklusionen af de opnåede resultater, skal danne grundlag for det forestående arbejde.

Evalueringen er en forudsætning for nye mål og bruges som udgangspunkt for institutionens kommende fokuspunkter i læreplansdelen af det samlede koncept. Derigennem sikres en organisatorisk læringsdimension, hvor mål, målopfyldelse, refleksion og evaluering spiller sammen i en dynamisk proces. Se også venligst vedlagt bilag "evaluering af den pædagogiske praksis".

Evalueringen sikrer kvaliteten af det pædagogiske arbejde og er et afgørende led i den faglige refleksion.

Ved udarbejdelsen lægger Skoleforeningen vægt på at:

- den pædagogiske læreplan er en integreret del af virksomhedsplanen som dermed bliver til dagtilbuddets samlet pædagogiske koncept.
- læreplanens mål er baseret på en skriftlig formuleret lærings- og udviklingsforståelse
- konceptets læreplan indeholder mål, midler, metoder, dokumentation samt evaluering inden for de seks kategorier
- samarbejdsrådet i henhold til samarbejdsrådsreglerne § 1 fastlægger de overordnede pædagogiske principper

MATERIALET - TEGN PÅ LÆRING

er et konkret redskab som kan bruges til at arbejde systematisk med den pædagogiske læreplan fra planlægning til evaluering af pædagogiske forløb.

Se nærmere på evalueringsinstituttets hjemmeside:

<http://www.eva.dk/projekter/2007/tegn-paa-laering/projektprodukter/tegn-paa-laering/view>

Den pædagogiske læreplan evalueres hvert år intern og sendes hvert andet år, senest den 15. september, til orientering til Dagtilbudskontoret. Den pædagogiske læreplan skal tydeliggøre hvordan børnemiljøet i et børneperspektiv har bidraget til opfyldelse af de opstillede mål inden for de temaer, der er nævnt.

Bilag 1

EVALUERING AF DEN PÆDAGOGISKE PRAKSIS

Hvad skal evalueres? → tema/ emne

læringsmål →	<ul style="list-style-type: none"> • bygger på dagtilbuddets læringsforståelse og stemmer overens med dets værdier og pædagogiske principper • og bruges <i>samtidig</i> i en evalueringssammenhæng • mål er forudsætning for, at dagtilbuddet kan vurdere, om man opnår det man ville
metoder →	<ul style="list-style-type: none"> • hvilke metoder vil vi anvende for at lede børnene frem mod læringsmålet?
aktiviteter →	<ul style="list-style-type: none"> • hvad vil vi gennemføre og hvornår?
evalueringsspørgsmål →	<ul style="list-style-type: none"> • dagtilbuddet formulerer, hvad man gerne vil have mere viden om • med evalueringen menes der spørgsmål, der er interessant at undersøge nærmere og som dokumentationen derfor skal belyse • <i>hvis evalueringsspørgsmålene springes over, giver det vanskeligheder i de efterfølgende faser af evalueringen</i> • tag` udgangspunkt i den nysgerrighed, undren eller antagelse, der gav anledning til det udvalgte fokusområde
dokumentationsindsamling →	<ul style="list-style-type: none"> • for at kunne evaluere den pædagogiske Læreplan (udvikle dagtilbuddets pædagogik) må der indsamles dokumentation i forhold til emnet/ temaet. Eksempler: iagttagelser og observationer, børneinterview, barnets bog, logbog, video, praksisfortællinger, foto, spørgeskema til forældre, interview med kolleger mm. • bemærk! – det er ikke mængden af dokumentationen der afgør udbyttet af evalueringen! Hellere lidt – men godt!

	<ul style="list-style-type: none">• Overvej om den valgte dokumentation siger noget om det spørgsmål, vi ville belyse, eller er vi i virkeligheden endt med at belyse et andet spørgsmål, end det vi opstillede?
<p style="text-align: center;">↓</p> <p>Analyser og vurder</p>	<ul style="list-style-type: none">• videreudvikling af praksis og udvikling af nye læringsmål• det skal understreges, at det ikke er den enkelte medarbejder eller det enkelte barn, der skal vurderes, men summen af metoder og aktiviteter og deres betydning for børnene• kan vores mål bruges til at vurdere hvad der kommer ud af den?• er vores metoder og aktiviteter egnet til at opnå det, vi har formuleret i læringsmålene?• har vi arbejdet med de metoder og gennemført de aktiviteter, som vi ville?• hvilke rammer for det pædagogiske arbejde har haft hæmmende eller fremmende indflydelse?